

بررسی عوامل موثر بر توسعه گردشگری روستایی در راستای پایداری و توسعه جوامع محلی در مناطق نمونه گردشگری

محمد نجارزاده^۱ و مجید نعمت‌الهی^۲

تاریخ وصول: ۱۳۹۵/۱/۱۵، تاریخ تایید: ۱۳۹۵/۲/۱۵

چکیده

گردشگری در مناطق روستایی و دور افتاده اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده است و ابزاری برای رفاه جوامع محلی تلقی می‌شود. این نوع گردشگری اگر در راستای پایداری عمومی روستاها باشد می‌تواند باعث توسعه این مناطق شود. بدین منظور هدف پژوهش حاضر بررسی عوامل موثر بر توسعه گردشگری روستایی با در نظر گرفتن پایداری عمومی این مناطق و در راستای توسعه جوامع محلی است. روش تحقیق توصیفی - پیمایشی و از نظر هدف کاربردی است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه بوده است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها در هر یک از این روستاها دو نوع پرسشنامه بین مردم محلی و گردشگران توزیع شد. برای به دست آوردن حجم نمونه مردم محلی و گردشگران از فرمول کوکران استفاده شده است. انتخاب نمونه‌گیری در دسترس انجام شده است. روایی و پایایی ابزار سنجش (پرسشنامه) با استفاده از تحلیل عامل تاییدی و آلفای کرونباخ بدست آمده است. داده‌ها با استفاده از مدل معادلات ساختاری موسوم به تحلیل مسیر، آزمون همبستگی پیرسون و تی تک‌نمونه‌ای تجزیه و تحلیل شدند. نتایج پژوهش نشان داد که جاذبه‌های گردشگری، نحوه‌ی برخورد مردم محلی، وضعیت پایداری و زیرساخت‌های گردشگری به ترتیب بیشترین ضریب تاثیر را در توسعه گردشگری روستایی در منطقه قلات دارند. میانگین سطح پایداری محیطی و زیرساخت‌های گردشگری از سطح متوسط پایین‌تر ولی میانگین متغیرهای جاذبه‌ها، برخورد مردم محلی، پایداری اقتصادی و اجتماعی بالاتر از سطح متوسط است. بین پایداری زیست محیطی و روند توسعه گردشگری روستایی در منطقه قلات رابطه‌ی معکوس و معناداری وجود دارد.

کلیدواژگان: توسعه روستایی، پایداری، آزمون توکی، منطقه قلات

۱. استادیار و عضو هیئت علمی گروه مدیریت جهانگردی، دانشگاه سمنان، نویسنده مسئول، Mnajjarzadeh@profs.semnan.ac.ir

۲. کارشناسی ارشد مدیریت جهانگردی، دانشگاه سمنان، (MnematoLahi@semnan.ac.ir)

مقدمه

امروزه گردشگری روستایی نقش قابل توجهی در توسعه مناطق روستایی نسبت به سال‌های گذشته دارد. نرخ رشد گردشگران به مناطق روستایی در مناطق مختلف جهان در طی بیست سال اخیر به صورت زیر بوده است: اروپا ۵۲ درصد، آفریقا ۸/۱ درصد، خاورمیانه ۴/۱ درصد، آسیای جنوبی ۹/۴ درصد، جنوب شرق آسیا ۱۰/۸ درصد، آمریکای جنوبی ۵/۴ درصد و دیگر مناطق جهان ۴/۳ درصد (استفانویچ^۱، ۲۰۱۰). روند بازار جهانی در راستای توجه به گردشگری روستایی است که سازمان جهانی جهانگردی نیز بر آن تاکید کرده است. بیشترین نرخ رشد گردشگری روستایی در کشورهای جنوبی و شرقی (نزدیک به ۲۵ درصد) ثبت شده است. در اروپا تعداد افرادی که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم در گردشگری روستایی مشغول به‌کار هستند نزدیک به ۵۰۰ هزار نفر هستند. مصرف سالیانه گردشگران حاصل از فعالیت‌های گردشگری روستایی در حدود ۶۵ میلیارد یورو است (نیکولیچ، استوانویچ و آزموویچ ۲، ۲۰۱۲). در سال‌های اخیر تلاش‌های بیشتری در راستای ارزش‌گذاری نواحی روستایی به منظور بهبود روابط بین شهر و نواحی روستایی انجام شده است. این مورد می‌تواند باعث تغییر دیدگاه‌های سنتی در رابطه با مفهوم گردشگری روستایی شود (آنتوسووا^۳، ۲۰۰۷). از دیدگاه پیترسکا و دیمیتروف^۴ (۲۰۱۳) برنامه‌ریزی توسعه گردشگری می‌تواند باعث تحرک رشد اقتصادی و همچنین برنامه‌ریزی کاربری زمین و جذب افراد به مناطقی که گردشگری در آن‌جا توسعه یافته است، شود. وجود عوامل مهمی نظیر جاذبه‌های گردشگری اعم از تاریخی، فرهنگی و طبیعی، تاسیسات و امکانات روبنایی و زیربنایی از قبیل شبکه حمل و نقل، اقامتگاه‌ها و مراکز پذیرایی ضروری است و بدون وجود این امکانات رفاهی حتی با داشتن بهترین جاذبه‌های طبیعی و تاریخی جهان، نمی‌توان انتظار رشد این صنعت را داشت (قره‌نژاد، ۲۵: ۱۳۸۸).

روستاهایی که جاذبه‌های اجتماعی، طبیعی یا فرهنگی خاصی را داشته باشند، توانایی بالقوه زیادی در جذب گردشگر از مناطق نزدیک یا دور دست دارند و این امر می‌تواند نقش مهمی در توسعه روستایی داشته باشد (محمودی، مالکی و حق‌ستان، ۲۰۱۱).

گردشگری نوشداروی حل تمام مشکلات روستا نیست اما جذابیت‌های مثبتی دارد؛ یکی از فرصت‌هایی است که جوامع روستایی می‌توانند کارایی و درآمد خود را با استفاده از آن بهبود دهند (ارشاد، ۲۰۱۰). در ایران ۳۰ درصد جمعیت کشور در روستاها ساکن هستند که جمعیتی حدود ۲۵ میلیون نفر را در بر

1. Stefanovich
2. Nikolic, Stefanovich & Azemovich
3. Antosova
4. Petrevska & Dimitrov

می‌گیرد. درآمد سرانه به نسب پایین‌تر روستاییان (۱۲۰۰ دلار) در مقایسه با بخش شهری (۳۶۰۰ دلار)، در کنار عواملی مانند خشکسالی، وابستگی به شیوه کشاورزی آبی و ضعف در مکانیزه بودن کشاورزی باعث مهاجرت روستاییان به شهرها شده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰). بنابراین برنامه‌ریزی به‌منظور توسعه روستایی می‌تواند راهبردی سازنده برای شناسایی محدودیت‌ها و هموار کردن مسیر توسعه در روستاها به‌شمار رود.

منطقه قلات با توجه به ظرفیت‌های طبیعی و تاریخی و فرهنگی خود هر هفته میزبان بسیاری از گردشگران شیرازی و غیربومی هستند. این منطقه که به‌عنوان منطقه نمونه گردشگری انتخاب شده است (اداره میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان فارس، ۱۳۹۴)، از ظرفیت مناسبی به‌منظور توسعه گردشگری روستایی برخوردار است. اما چگونه و در چه مسیری می‌توان در این منطقه به توسعه گردشگری روستایی دست یافت؟ در همین راستا، پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به سوالات زیر است:

- آیا بین نحوه برخورد مردم محلی منطقه قلات با توسعه گردشگری روستایی این منطقه رابطه‌ای وجود دارد؟
- آیا بین وضعیت جاذبه‌های گردشگری روستایی منطقه قلات با توسعه گردشگری روستایی این منطقه رابطه‌ای وجود دارد؟
- آیا بین وضعیت زیرساخت‌های گردشگری منطقه قلات با توسعه گردشگری روستایی این منطقه رابطه معناداری وجود دارد؟
- آیا بین وضعیت پایداری منطقه قلات و ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی آن با روند توسعه گردشگری روستایی رابطه‌ای وجود دارد؟

مبانی نظری پژوهش

تودارو «توسعه» را فرآیندی می‌داند که باعث بهبود بخشیدن به کیفیت زندگی مردم می‌شود. او ارتقای سطح زندگی مردم را به معنای بالارفتن سطح درآمد و مصرف مواد غذایی، بالا رفتن سطح خدمات پزشکی و آموزشی از طریق فرآیندهای مناسب اقتصادی می‌داند. همچنین از وسعت فقر، نرخ اشتغال، دسترسی به امکانات بهداشتی و توزیع درآمد به‌عنوان ابزارهای اندازه‌گیری توسعه نام می‌برد (به نقل از لشکری، ۱۳۸۸: ۱۳). در روستاها، توسعه پایداری گردشگری روستایی به‌عنوان منشوری عمل می‌کند که وجوه مختلف آن را اقتصاد محلی، اجتماع، فرهنگ، سیاست و نیازهای گردشگران و مردم بومی را تشکیل می‌دهد (معصومی، ۱۳۸۸: ۱۵۹). براساس نظریه (گلدین و ویتترز، ۱۳۷۹: ۱) توسعه پایدار نیازهای

نسل کنونی را تامین می‌کند، بدون اینکه توانایی نسل‌های آینده را برای رفع نیازهایشان به خطر اندازد. زمینه‌سازی ایجاد گردشگری روستایی بایستی فرصت‌هایی را برای جامعه روستایی به‌منظور بهبود وضع سکونت و معیشت آنان فراهم آورد. پدفورد^۱ (۱۹۹۶) اشاره می‌کند مفهوم گردشگری روستایی بایستی شامل زنده نگهداشتن حومه شهر همانند آداب و رسوم و فولکلور، سنت‌های خانوادگی و محلی، ارزش‌ها و اعتقاداتی که میراث مشترک را تشکیل می‌دهد باشد.

زنابر پژوهش اسنیسکا و همکاران^۲ (۲۰۱۴)، گردشگری روستایی از دو جنبه اهمیت دارد:

- گردشگری روستایی مزایای اقتصادی و اجتماعی برای نواحی بیرون از شهر ایجاد می‌کند. این نوع گردشگری فعالیتی جذاب برای جوانان می‌باشد و همچنین منبعی برای سودآوری مردم کشور به‌شمار می‌رود.

- گردشگری روستایی عاملی مهم در حفظ و نگهداری طبیعت، فرهنگ و ارزش‌های سنتی است. گردشگری اهمیت ویژه‌ای به حفاظت، بازسازی کاخ‌های قدیمی و پژوهش‌های اجتماعی و تاریخی می‌دهد و همچنین اعضای جامعه را به طبیعت و تاریخ سرزمین‌های دیگر علاقه‌مند می‌سازد. راداک و همکاران^۳ (۲۰۱۲) اشاره می‌کنند که مزایای اقتصادی گردشگری روستایی می‌تواند به شکل ایجاد اشتغال، افزایش مخارج زندگی، تنوع اقتصادی، بازارهای کشاورزان و زیرساخت‌ها نمود پیدا کند. از سوی دیگر سوتاوا^۴ (۲۰۱۲) عقیده دارد که فعالیت‌هایی که در روستا انجام می‌گیرد احتیاج به مشارکت جامعه محلی دارد. با این وجود، مشارکت جامعه نیاز به توانمندسازی جامعه محلی دارد، و این توانمندسازی جامعه کلید اصلی رفاه جامعه و پایداری گردشگری محسوب می‌شود.

براساس مطالعات ژانگ^۵ (۲۰۱۲) توسعه گردشگری روستایی می‌تواند مزایایی را همچون افزایش اقتصاد جمعی روستایی، زیباسازی جنبه ظاهری روستا، افزایش درآمد جامعه محلی، تغییر سبک زندگی، کاهش شکاف جامعه شهری - روستایی و ایجاد یک جامعه هماهنگ ایجاد کند. توسعه گردشگری روستایی از یک طرف می‌تواند نقش مهمی در تنوع‌سازی اقتصاد روستاها در قالب صنعت گردشگری ایفا کند و از طرف دیگر وسیله‌ای برای تحرک رشد اقتصاد ملی (از طریق غلبه بر انگاره‌های توسعه‌نیافتگی و بهبود استاندارد زندگی مردم محلی) به‌شمار آید (اردستانی، ۲۵۲ : ۱۳۸۷).

1. Pedford
2. Snieska et al
3. Radak et al
4. Sutawa
5. Zhang

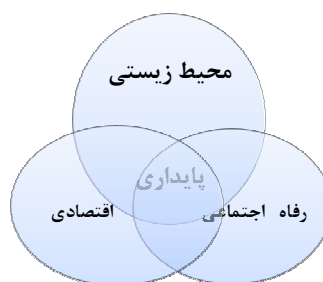
در توسعه پایدار روستایی باید اشتغال، آموزش، تغذیه، مسکن و در به‌طور کلی سطح زندگی بهبود یابد. روند توسعه روستایی بایستی کاهش نابرابری در زمینه توزیع درآمدهای روستایی، کاهش عدم تعادل درآمدها بین مناطق شهری و روستایی، گسترش توانایی بخش روستایی و قدرت تثبیت جریان پیشرفت در طول زمان را در برداشته باشد (تودارو، ۱۳۶۶:۴۵۵).

دسترسی به خدمات زیربنایی، گسترش مشارکت مردم در فرآیند توسعه، اعتلای فرهنگی و از بین بردن بی‌سوادی، تامین امنیت اجتماعی، افزایش خوداتکایی و افزایش تولید کشاورزی و مواد غذایی از جمله اهداف توسعه روستایی می‌باشند (آسایش، ۱۳۷۴:۲۳).

از دیدگاه اروین^۱ دولت‌ها برنامه‌ریزی روستایی را به‌منظور ایجاد فرصت‌های اشتغال در روستاها، بالا بردن سطح زندگی در روستاها در دستور کار خود قرار می‌دهند. توجه به عقب‌ماندگی شرایط اجتماعی و اقتصادی در روستاهای کم جمعیت و پرجمعیت و همچنین جلوگیری از تخریب مناظر زیبا و طبیعی روستا و حفظ زیبایی‌های آن از مهم‌ترین اهداف برنامه‌ریزی روستاها به‌شمار می‌آید (آسایش، ۱۳۷۴: ۴۹). از سوی دیگر در فرآیند برنامه‌ریزی از مشارکت مردمی به‌عنوان یکی از راهبردهای رسیدن به سطح مناسب توسعه پایدار در راستای آگاهی دادن به مردم محلی نام برده شده است (پاپلی یزدی و امیر ابراهیمی، ۱۳۸۱). ازکیا (۱۳۸۷) اشاره می‌کند که تحقق توسعه روستایی در گرو حضور فعالانه مردم و مشارکت آن‌ها در مراحل توسعه است. در چارچوب توسعه روستایی، توانایی‌های اجتماعات روستایی در جهت رفع نیازهای مادی و معنوی و کنترل موثر نیروهای شکل‌دهنده‌ی نظام سکونت محلی (بوم شناختی، اقتصادی، اجتماعی و نهادی) رشد و تعالی می‌یابد (رضوانی، ۱۳۸۲).

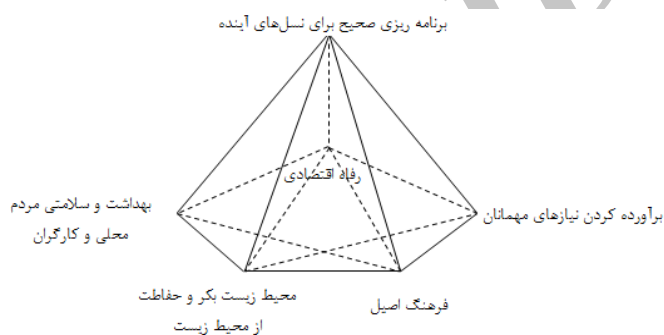
بر اساس نظریه‌های دانشمندان پایداری همچون چتری است که همه‌ی فعالیت‌های انسانی را دربرمی‌گیرد و از طریق یکپارچه‌کردن فعالیت‌های انسانی توسعه مناطق مختلف را تداوم می‌بخشد (سایمان، ۲۰۰۹). بنابر لیبی و اونویل^۲ (۲۰۰۴) پایداری فرآیندهای هم افزا است که در آن به ملاحظات زیست محیطی، اقتصادی و کیفیت زندگی به‌طور موثری تاکید می‌شود تا بتوان نیازهای حاضر را بدون به خطر افتادن نیازهای نسل آینده برطرف نمود. در واقع ایجاد تعادل بین اقتصاد، محیط زیست و رفاه اجتماعی مردم به پایداری عمومی منطقه منجر می‌شود. این مفهوم در شکل ۱ نشان داده است.

-
1. Ervin
  2. Lee and O'Neil

شکل ۱. مفهوم پایداری (لی و اونیل، ۲۰۰۴)

در تبیین پایداری، بامگارتن^۱ (۲۰۰۲) از اصطلاح هرم پایداری استفاده می‌کند. این هرم دارای ۶ بعد است که گوشه‌های پایینی این هرم شامل رفاه اجتماعی، برآورده کردن نیازهای مهمانان، حفاظت از فرهنگ اصیل مردم و منابع و سلامت ذهنی مردم محلی و کارگران هستند. نوک هرم برنامه‌ریزی صحیح برای نسل‌های آینده را نشان می‌دهد. توسعه گردشگری پایدار به معنای اجرای این شش مولفه به صورت یکپارچه است.

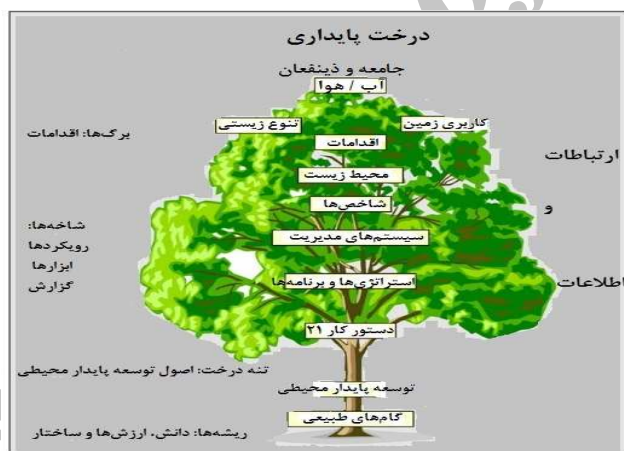

شکل ۲. هرم پایداری (بامگارتن، ۲۰۰۹)

در دستور جلسه سران کشورها با موضوع گردشگری پایدار در جزیره‌ی رودس در نوامبر سال ۲۰۰۶، پایداری این‌چنین تشریح شده است: «هرچند محیط زیست اولویت نخست است، اما پایداری فقط درباره‌ی محیط‌زیست نیست. پایداری و توسعه پایدار مفهوم سیستماتیکی است که شامل تنوع و همکاری در محیط‌های انسانی و غیرانسانی است. این کار متضمن مراقبت و نگهداری همزمان از طیف‌های اقتصادی، اجتماعی، محیط‌زیستی، فرهنگی و دانش اجتماعی و ظرفیت‌های زیرساختی و ارزیابی آن‌ها است. این کار از طریق افزایش هم‌افزایی بین اقدامات که نه تنها منجر به بازتولید و

1. Baumgartner

بازسازی محیط زیست شود، بلکه در بعد اجتماعی نیز چنین چیزی روی دهد، انجام می‌شود». کرافورد، یانگ و میال^۱ (۲ : ۲۰۰۲) اشاره می‌کنند که در اجرای پایداری، درخت پایداری می‌تواند به عنوان یک چارچوب منسجم و مرتبط با پایداری به همراه یکپارچه شدن ابعاد اجتماعی، محیطی و اقتصادی در یک رویکرد سیستمی به کار رود. با اجرای این مدل ذینفعان مختلفی از این ابزار بهره می‌برند. این درخت مجازی از سطوح مختلف سلسله مراتبی تشکیل شده است که ابعاد مختلف برنامه پایداری را از ریشه (اصول اولیه دانشی) تا فعالیت‌های انفرادی را در بر می‌گیرد. نقطه شروع این کار با ایجاد یک توافق عمومی و ایجاد یک زبان مشترک در میان ذینفعان داخلی و خارجی با هدف ایجاد رضایت در بین همه آن‌ها همراه است. همچنین با اجرای این مفهوم از فرآیندهای مدیریت تغییر که برای اجرای توسعه پایدار محیطی ضروری است، حمایت می‌شود. ریشه‌های درخت شامل دانش، اصول اخلاقی و ارزش‌های موجود در جامعه می‌باشند. تنه این درخت اصول اولیه توسعه پایدار محیطی را شرح می‌دهد. سه شاخه اصلی این درخت نمایانگر جزئیات بیشتری از راهبردها، برنامه‌ریزی‌ها و سیستم‌های مدیریت هستند. در بالای درخت، برگ‌ها نشان دهنده فعالیت‌ها و علایق ذینفعان هستند. این درخت ارتباطات و آموزش بین پایداری، برنامه‌های محلی (دستور کار ۲۱) و توسعه پایدار محیطی را برای گروه‌های ذینفع ارزیابی می‌کند. درخت پایداری مقیاس‌پذیر و انطباق‌پذیر نسبت به نیازهای سازمان‌ها است. در نتیجه، دستاورد چنین سیستمی، مشارکت اجتماعی، کارایی بهتر عملیاتی، پاسخگویی بهتر و صحیح‌تر به نیازهای جامعه، تمرکز راهبردی‌تر به آینده (ارزش قابل شدن نسبت به نیازهای نسل آینده) است. در شکل ۳ مفهوم درخت پایداری آورده شده است.

شکل ۳. درخت پایداری
(کرافورد، یانگ و میال، ۲۰۰۲، ۳)

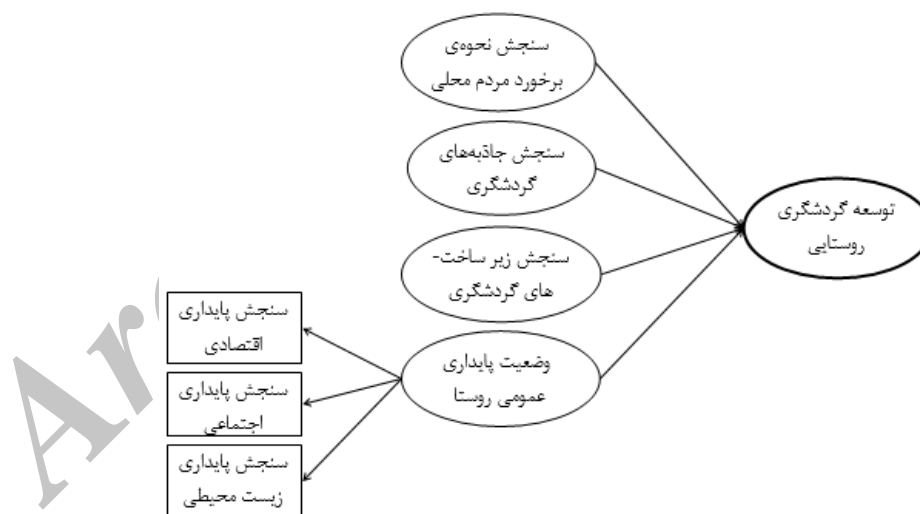
1. Crawford, Young and Miall

با توجه به مبانی نظری پژوهش، مدل مفهومی مطابق شکل ۴ آورده شده است. در راستای رسیدن به سطح مناسب توسعه منطقه قلات، مهمترین عوامل موثر بر امکان توسعه گردشگری انتخاب شده‌اند. این عوامل شامل جاذبه‌های طبیعی و تاریخی، امکانات و زیرساخت‌های روستاها نحوه برخورد مردم محلی و همچنین پایداری روستاها هستند. به منظور سنجش پایداری روستاها، سه شاخص اصلی پایداری اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند. با تجزیه و تحلیل این عوامل، ظرفیت‌ها، مشکلات و موانع رسیدن به توسعه روستایی با توجه به ابعاد پایداری منطقه قلات تشریح می‌شوند.

با توجه به ادبیات پژوهش، این مقاله با نگرش ساختاری به گردشگری، منطقه قلات شیراز را به‌عنوان مطالعه موردی تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد. در همین راستا فرضیه‌های اصلی پژوهشی زیر تدوین می‌شوند:

- نحوه برخورد مردم محلی بر توسعه گردشگری روستایی منطقه قلات تاثیر مثبت دارد.
- وضعیت جاذبه‌های گردشگری روستایی منطقه قلات بر توسعه گردشگری روستایی این منطقه تاثیر مثبت دارد.
- وضعیت زیرساخت‌های گردشگری منطقه قلات بر توسعه گردشگری این منطقه تاثیر مثبت دارد.
- وضعیت پایداری منطقه قلات و ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی آن بر توسعه گردشگری روستایی تاثیر مثبت دارد.

نمودار (۱) مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

این پژوهش از نظر ماهیت، توصیفی پیمایشی و از نظر هدف، کاربردی است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه بوده است. در این پژوهش به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها در هر یک از این روستاها دو نوع پرسشنامه بین مردم محلی و گردشگران توزیع شد. برای به دست آوردن حجم نمونه مردم محلی و گردشگران از فرمول کوکران استفاده شده است. انتخاب نمونه از مردم محلی با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده بوده ولی انتخاب گردشگران با روش نمونه‌گیری در دسترس انجام شده است. حجم نمونه برای مردم محلی ۳۵۶ نفر و برای جامعه گردشگران ۳۸۵ نفر بوده است که برای همسان سازی دو نمونه تعداد ۴۰۰ پرسشنامه در جامعه مردم محلی و گردشگران توزیع گردید ولی ۳۸۹ پرسشنامه به دست پژوهشگر رسید و در نهایت تعداد ۳۸۵ پرسشنامه جمع‌آوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت (آذر، غلامزاده، قنوتی، ۱۳۹۱).

$$n = \frac{(1.96)^2 \times 0.5 \times 0.5}{(0.05)^2 + (1.96)^2 \times 0.5 \times 0.5} = 385$$

$$n = \frac{4876 \times (1.96)^2 \times 0.5 \times 0.5}{(4876 - 1) \times (0.05)^2 + (1.96)^2 \times 0.5 \times 0.5} = 356$$

جدول ۱. حجم جامعه و حجم نمونه منطقه قلات

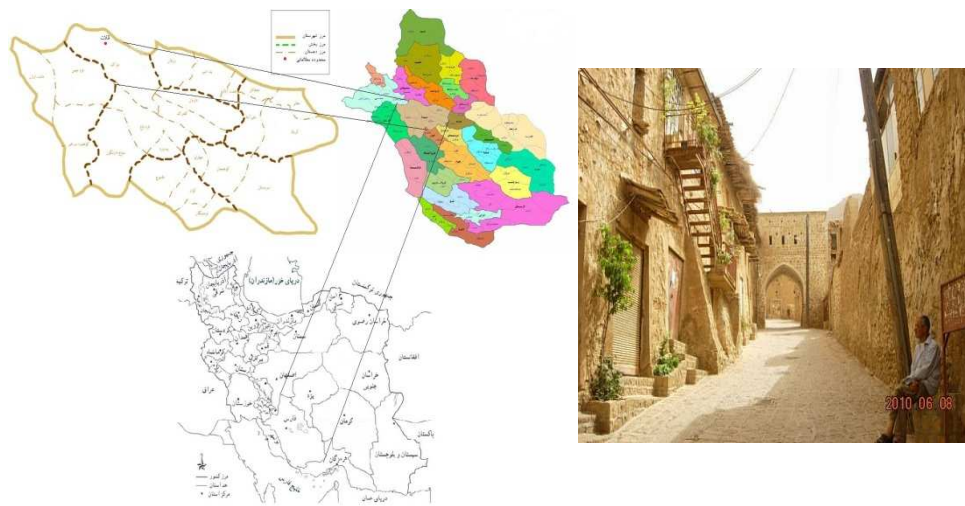
نام منطقه	حجم جامعه	حجم نمونه
قلات	۴۸۷۶	۳۸۵

منبع: مرکز بهداشت روستای قلات (۱۳۹۴)

معرفی منطقه نمونه

منطقه قلات به وسیله‌ی جاده‌ی ارتباطی آسفالتی شیراز- سپیدان با شهر شیراز ارتباط دارد و در ۳۶ کیلومتری شمال غرب شیراز واقع شده است. این منطقه به‌عنوان منطقه نمونه گردشگری انتخاب شده است (اداره میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان فارس، ۱۳۹۴). چشم‌انداز درونی روستا در بافت قدیم آن به شکل کوچه‌ها و راسته‌ها، دارای زیبایی معماری و فضاهاى گردشگری، معابر و عقب و جلو نشستن واحدهای مسکونی است. روستای قلات دارای محیط بسیار زیبا و تقریباً بکر و دست نخورده‌ای است که باغ‌های محدودی روستا به این ویژگی‌ها جلوه‌ای خاص بخشیده است. یکی از مهمترین جاذبه‌های گردشگری روستای قلات چشم‌انداز بسیار زیبای آبشار قلات و وجود باغات سرسبز و پر بار در فصل بهار و تابستان و زیبایی درختان در فصل پاییز و وجود برف زمستانی با توجه به

خشکی منطقه شیراز می‌باشد. فاصله‌ی نزدیک روستا به شیراز امکان استفاده از فضاهای تفرجگاهی آن را به‌وجود می‌آورد، به‌طوری که در شرایط کنونی محیط روستا برای تعطیلات روزانه و آخر هفته مورد توجه بسیاری از مردم شیراز قرار می‌گیرد. وجود رودخانه، کلیسا، مسجد قدیمی، حمام قدیمی، آسیاب قدیمی و قلعه قزل ارسلان نیز از جمله جاذبه‌های گردشگری منطقه می‌باشد. گردشگران روزانه بیشتر به صورت خانوادگی می‌باشد. در رابطه با تسهیلات تردد از شیراز به روستا سرویس‌های منظم اتوبوس و سواری وجود دارد. یکی از راه‌های دسترسی و بهره‌برداری از جاذبه‌های منطقه، سرویس اتوبوس شرکت واحد از قصرالدشت به روستای قلات است. به‌علت نزدیکی روستا به شهر شیراز، گردشگران با وسیله نقلیه شخصی خود نیز به روستا مراجعت می‌کنند.

در این پژوهش از دو روش اعتبار پرسش‌نامه با استفاده از دو روش صوری و اعتبار سازه (عاملی) به دست آمده است. روایی محتوا و ظاهری (صوری) پرسشنامه با استفاده از نظر خبرگان (خاکی، ۱۳۷۸: ۲۸۸-۲۹۱) و روایی سازه با استفاده از بخش اندازه‌گیری مدل تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. جدول شماره ۳ ضرایب پایایی متغیرها، میانگین و انحراف معیار آن‌ها را نشان می‌دهد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود همه متغیرها از پایایی لازم برخوردار هستند.

جدول ۲. ضرایب پایایی متغیرها و ابعاد پژوهش

متغیرهای پژوهش	ضریب آلفای کرونباخ	میانگین	انحراف معیار
توسعه گردشگری	۰/۸۴۵	۴/۱۳	۰/۷۵۲
جاذبه‌ها	۰/۸۱۸	۳/۲۵	۰/۹۳۷
امکانات و زیر ساخت‌های روستا	۰/۹۰۲	۲/۵۴	۰/۸۶۳
نحوه‌ی برخورد مردم محلی	۰/۸۷۶	۳/۰۲	۰/۷۶۷
پایداری اقتصادی روستا	۰/۸۹۸	۳/۸۶	۰/۹۷۴
پایداری اجتماعی روستا	۰/۸۶۵	۳/۶۹	۰/۸۸۴
پایداری زیست محیطی روستا	۰/۸۳۶	۲/۸۵	۰/۸۳۱

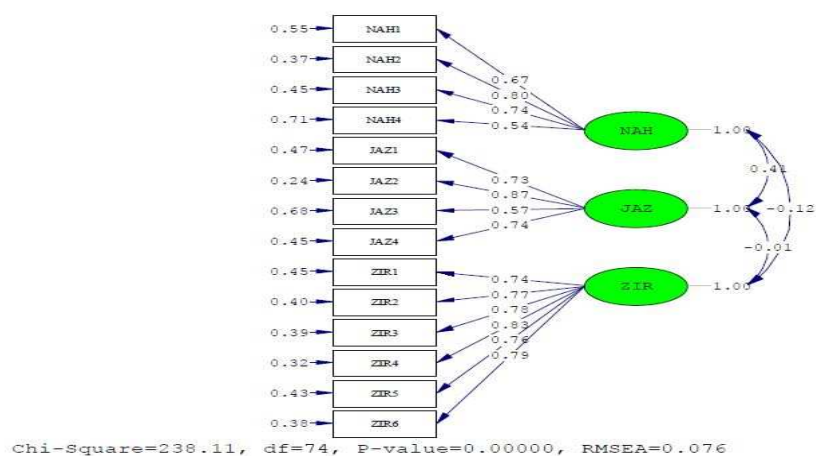
جدول ۳. گویه‌های مربوط به متغیرها

متغیرها	گویه‌های مورد سنجش
توسعه گردشگری (TOS)	اشتغال‌زایی منطقه، ارتقا سطح استانداردهای زندگی منطقه، امنیت منطقه، حفظ محیط زیست منطقه، گردشگری برنامه‌ریزی شده و قانونمند
جاذبه‌ها (JAZ)	جاذبه‌های طبیعی، جاذبه‌های تاریخی، صنایع دستی و تولیدات روستایی، جاذبه‌های ورزشی منطقه
امکانات و زیر ساخت‌ها (ZIR)	امکانات اقامتی، خدمات تغذیه، امکانات بهداشتی، حمل و نقل و دسترسی، اطلاع-رسانی و راهنمایی، امکانات تفریحی منطقه
نحوه‌ی برخورد مردم محلی (NAH)	نحوه‌ی برخورد مسوولین محلی و متولیان گردشگری، میزان آگاهی کسب شده و تعاملات مردم منطقه در برخورد با گردشگران، رفتار و برخورد متقابل ساکنین و منطقه نسبت به گردشگران، رعایت شدن حقوق گردشگران توسط
سطح پایداری اقتصادی (PAG)	اشتغال‌زایی، وضعیت زندگی، درآمدزایی، میزان مهاجرت فعالان اقتصادی، قیمت-های زمین منطقه
سطح پایداری اجتماعی (PAE)	تبادلات فرهنگی مردم و گردشگران، گرایش به اعتیاد، امنیت عمومی منطقه، پیوندهای اجتماعی افراد
سطح پایداری زیست محیطی (PAZ)	میزان آلودگی‌های هوا، صوتی، بافت طبیعی منطقه، میزان ساخت و سازها، بافت سستی روستای قلات

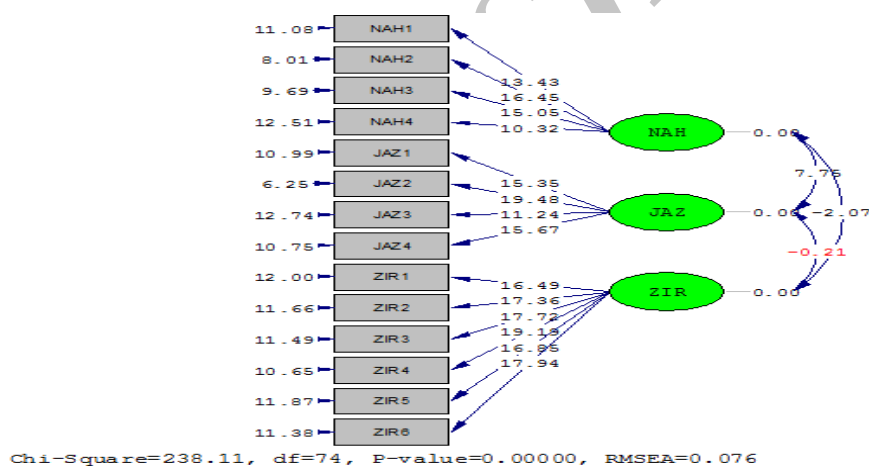
تجزیه و تحلیل داده‌ها

نتایج تحلیل عاملی تاییدی نشان می‌دهد، تمامی سئوال‌ها روایی لازم برای سنجش متغیرهای پژوهش را دارند. معیار تایید یا رد یک سئوال برای سنجش یک متغیر اعداد معناداری می‌باشد. چنانچه عدد معناداری بزرگتر از ۱/۹۶ یا کوچکتر از ۱/۹۶- باشد نشان می‌دهد، آن سئوال برای سنجش بعد مورد نظر مناسب است. اما اگر عدد معناداری در بازه‌ی بالا باشد، سئوال یاد شده برای سنجش بعد مورد نظر

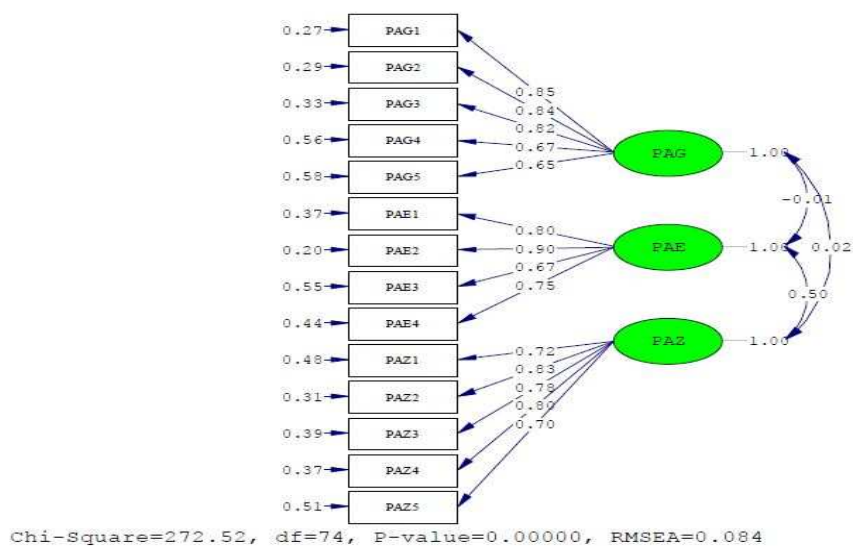
مناسب نیست. در پژوهش حاضر به منظور بررسی فرضیات پژوهش از نرم‌افزار لیزرل (تحلیل مسیر) و نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

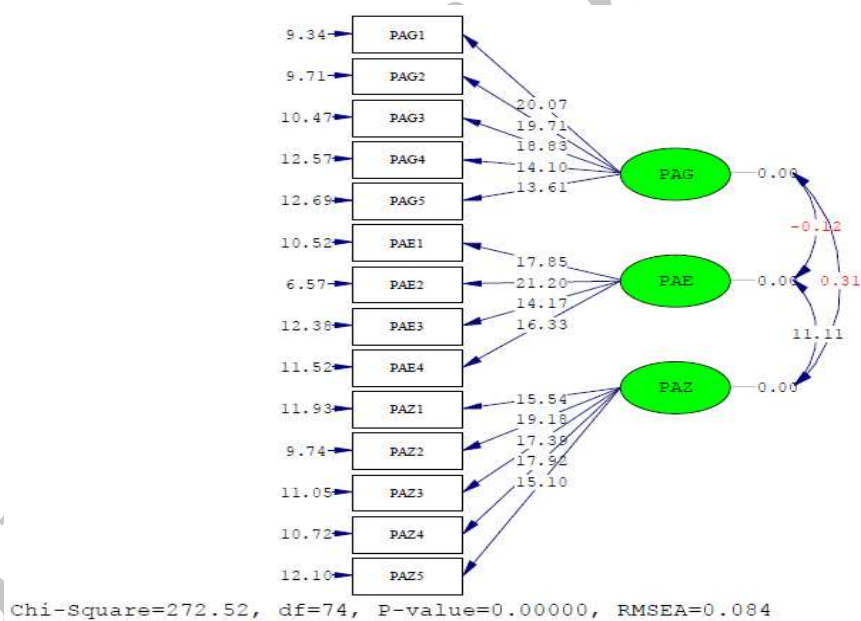
نمودار ۲. تحلیل عامل تاییدی متغیرهای نحوه برخورد مردم محلی، جاذبه و زیرساخت (حالت ضرایب استاندارد)

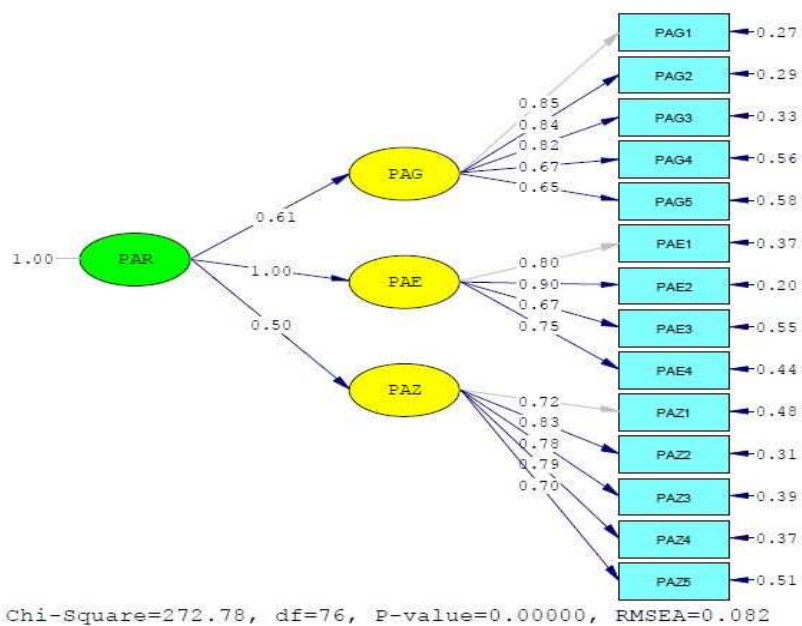
نمودار ۳. تحلیل عامل تاییدی متغیرهای نحوه برخورد مردم محلی، جاذبه و زیرساخت (حالت اعداد معناداری)

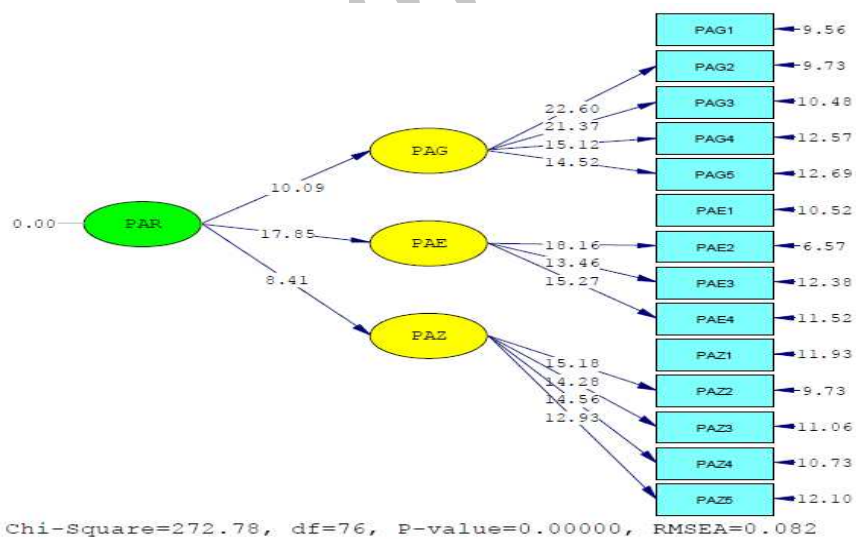
نمودار ۴. تحلیل عامل تاییدی مرتبه اول متغیرهای پایداری (حالت ضرایب استاندارد)

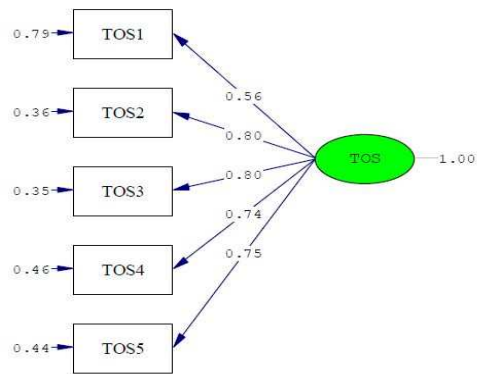
نمودار ۵. تحلیل عامل تاییدی مرتبه اول متغیرهای پایداری (حالت اعداد معناداری)

نمودار ۶. تحلیل عامل مرتبه دوم بعدهای پایداری (حالت ضرایب استاندارد)

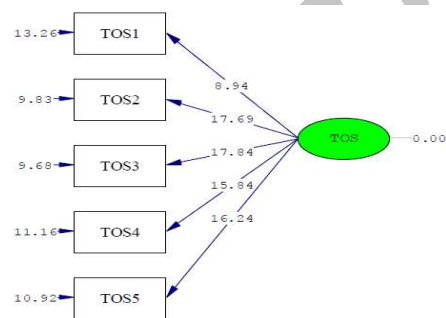

نمودار ۷. تحلیل عامل مرتبه دوم بعدهای پایداری (حالت اعداد معناداری)

Chi-Square=5.31, df=5, P-value=0.37950, RMSEA=0.013

نمودار ۸. تحلیل عامل تاییدی متغیر توسعه گردشگری (متغیر وابسته، حالت ضرایب استاندارد)

Chi-Square=5.31, df=5, P-value=0.37950, RMSEA=0.013

نمودار ۹. تحلیل عامل تاییدی متغیر توسعه گردشگری (متغیر وابسته، حالت اعداد معناداری)

قبل از آزمون فرضیات به بررسی میزان دقت مدل‌های اندازه‌گیری پژوهش با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی پرداخته شد. نتایج نشان می‌دهد که تمامی بارهای عاملی بزرگتر از ۰/۵ هستند. بنابراین رویی سازه مناسبی مشاهده می‌شود. جهت بررسی فرضیات پژوهش از مدلسازی معادلات ساختاری نرم‌افزار لیزرل استفاده شده است. در این فرضیات به بررسی چهار متغیر نحوه‌ی برخورد مردم محلی (NAH)، جاذبه‌ها (JAZ)، زیرساخت‌ها (ZIR) و پایداری (PAR) بر توسعه گردشگری پرداخته خواهد شد. در مدل ساختاری حاضر متغیرهای بالا به عنوان مکنون برون‌زا و متغیر توسعه گردشگری روستایی (TOS) به عنوان مکنون درون‌زا در نظر گرفته شده‌اند. بر اساس نتایج بدست آمده از آزمون T تک نمونه‌ای، میانگین متغیرهای توسعه گردشگری، جاذبه‌ها،

برخورد مردم محلی، پایداری اقتصادی و اجتماعی بالاتر از حد متوسط ولی زیرساخت‌های گردشگری و پایداری زیست محیطی از حد متوسط پایین‌تر است. بنابراین منطقه قلات از لحاظ امکانات گردشگری با کمبود زیرساخت‌های گردشگری مواجه است. میانگین متغیر پایداری زیست محیطی (۲/۸۵) نشان می‌دهد که وضعیت پایداری زیست محیطی از حد متوسط پایین‌تر است. بنابراین منطقه قلات از لحاظ زیست محیطی وضعیت مطلوبی ندارد. در واقع آسیب‌های زیست محیطی این منطقه به پایین بودن میزان میانگین این متغیر کمک کرده است. به منظور بررسی رابطه‌ی بین متغیرهای پژوهش از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. در جدول ۲ نتایج هر کدام از رابطه‌ها آمده است. همانگونه که مشاهده می‌شود بین جاذبه‌ها و زیرساخت‌های گردشگری منطقه با میزان پایداری اجتماعی و محیطی آن رابطه‌ی معناداری مشاهده نمی‌شود. بدین معنا که با افزایش زیرساخت‌های منطقه تغییری در میزان پایداری اجتماعی و زیست محیطی منطقه مشاهده نمی‌شود. بین پایداری اقتصادی منطقه با پایداری اجتماعی و محیطی منطقه رابطه‌ی معناداری وجود ندارد. بدین معنا که افزایش درآمدهای حاصل از گردشگری تغییری را در میزان پایداری اجتماعی و محیطی منطقه بوجود نمی‌آورد. نهایتاً بین پایداری محیطی منطقه قلات با توسعه گردشگری در منطقه رابطه‌ی معناداری به صورت معکوس وجود دارد. بدین معنا که با افزایش روند توسعه گردشگری، پایداری محیطی به میزان قابل توجهی کاهش پیدا می‌کند. در واقع افزایش ورود گردشگران به منطقه و توسعه گردشگری، با افزایش آلودگی‌های زیست محیطی همراه خواهد بود.

جدول ۲. ضریب همبستگی پیرسون جهت بررسی ارتباط میان متغیرهای تحقیق

متغیر	ضریب	برخورد مردم محلی	جاذبه‌ها	زیرساخت‌ها	پایداری اقتصادی	پایداری اجتماعی	پایداری محیطی	توسعه گردشگری
برخورد مردم محلی	ضریب پیرسون	۱	-	-				-
	سطح معناداری							
جاذبه‌ها	ضریب پیرسون	۰/۳۳۸	۱	-				-
	سطح معناداری	۰/۰۰۰						
زیرساخت‌ها	ضریب پیرسون	۰/۰۹۸	۰/۰۱۱	۱				-
	سطح معناداری	۰/۰۵۴	۰/۰۰۰					
پایداری اقتصادی	ضریب پیرسون	۰/۱۴۴	۰/۰۷۶	۰/۳۰۹	۱			
	سطح معناداری	۰/۰۰۵	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰				
پایداری اجتماعی	ضریب پیرسون	۰/۲۵۸	۰/۱۹۸	-۰/۰۱۷	-۰/۰۲۶	۱		
	سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۷۴۳	۰/۶۱۴			
پایداری محیطی	ضریب پیرسون	۰/۳۳۷	۰/۱۸۴	۰/۰۶۵	-۰/۰۳۳	۰/۲۱۴	۱	
	سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۰۳	۰/۶۵۰	۰/۰۰۰		
توسعه گردشگری	ضریب پیرسون	۰/۱۳۵	۰/۰۶۴	۰/۵۸۶	۰/۳۲۸	۰/۰۶۲	-۰/۰۴۴	۱
	سطح معناداری	۰/۰۰۸	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	

**معنادار در سطح خطا ۰.۰۱ درصد

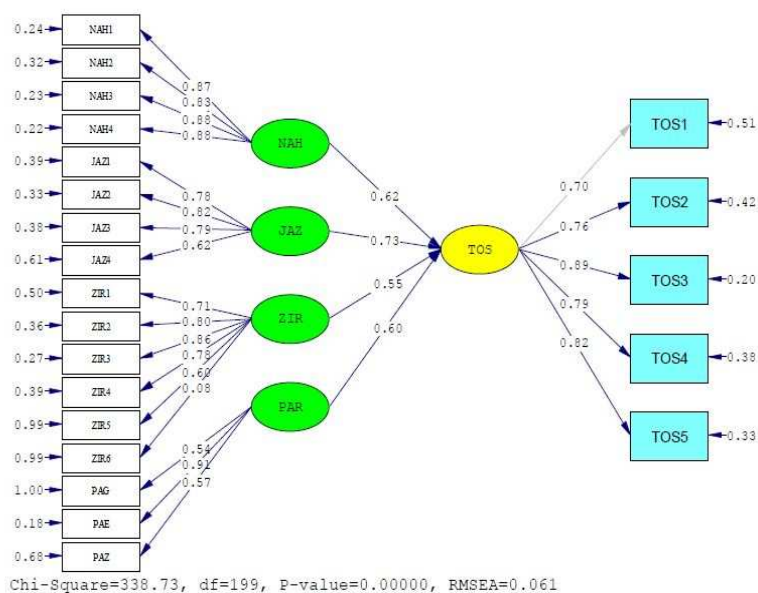

به منظور بررسی برازش مدل مفهومی از هشت شاخص متداول به همراه مقدار قابل قبول هر شاخص پیشنهاد شده در تحقیقات گذشته استفاده شد (هایر و همکاران، ۱۹۹۸). شاخص‌های برازش میزان شایستگی مدل مفهومی پژوهش را در سنجش جامعه پژوهش موردنظر نشان می‌دهند، یا به عبارت دیگر، حاکی از آن هستند که تا چه اندازه داده‌های جمع‌آوری شده از مدل پژوهش حمایت می‌کنند. نکته قابل ذکر آن است پارامترهای تاثیرگذار بر این شاخص‌ها متفاوت است برای مثال برخی از آن‌ها به شدت به حجم نمونه حساس می‌باشند. لذا، در مورد تناسب مدل بایستی به تمامی شاخص‌ها نگرسته شود و پایین بودن شاخص‌های برازش مدل در یک یا چند شاخص، به معنای عدم تناسب مدل نیست (بلوچی، اسفیدانی، اوجاکی، ۱۳۹۴). از جدول ۴ این گونه می‌توان نتیجه گرفت که مدل مفهومی پژوهش حاضر، تناسب مناسبی با داده‌های جمع‌آوری شده دارد. لازم به ذکر است جهت بهبود شاخص‌های برازش مدل، از اصلاحات پیشنهادی منطبق با ادبیات پژوهش استفاده شد.

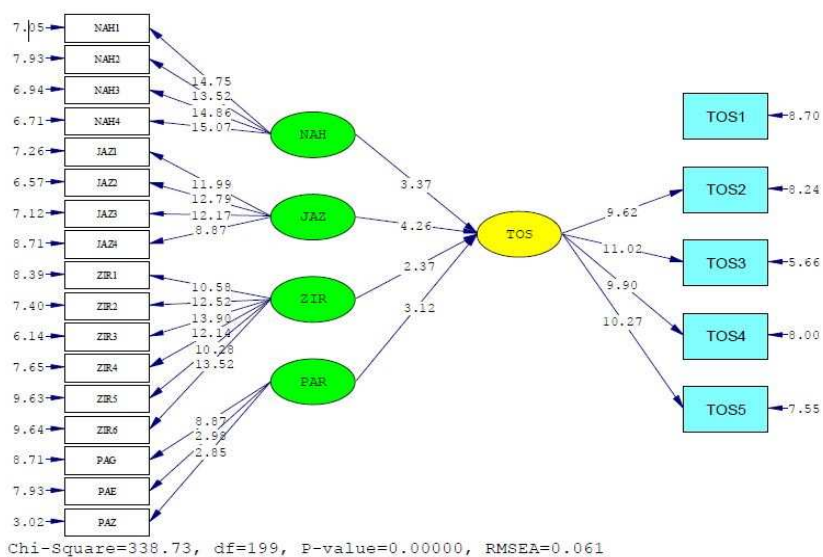
جدول ۳. شاخص‌های برازش مدل

شاخص برازش	آماره مدل	مقدار پیشنهاد شده
X ² /df	۱/۷۰۲	<5
RMSEA ^۲	۰/۰۶۱	<0.06 (Joreskog and Sorbom, 1996)
RMR ^۳	۰/۰۷۵	<0.08 (Bentler, 1990)
NFI ^۴	۰/۹۰	>0.90 (Fornel and Larcker, 1981)
NNFI ^۵	۰/۹۴	>0.90 (Bagozzi and Yi, 1988)
CFI ^۶	۰/۹۵	>0.90 (Joreskog and Sorbom, 1996)
GFIV	۰/۸۶	>0.80 (Bagozzi and Yi, 1988)
AGFI ^۸	۰/۸۲	>0.80 (Etezadi-Amoli and Farhoomand, 1996)

- 1 . Hair & et al
- 2 . Root Mean Square Error of Approximation
- 3 . Root Mean Square Residual
- 4 . Normed Fit Index
- 5 . Non - Normed Fit Index
- 6 . Comparative Fit Index
- 7 . Goodness of Fit Index
- 8 . Adjusted Goodness of Fit Index

نمودار ۱۰. بررسی مدل در حالت ضریب استاندارد

نمودار ۱۱. بررسی مدل در حالت ضرایب معناداری

به منظور بررسی آزمون و مقایسه میانگین چند جامعه از آزمون آنووا و آزمون توکی^۱ استفاده شد. به منظور بررسی و مقایسه میانگین گروه‌ها با حجم برابر، مناسب‌ترین آزمون روش توکی است. این آزمون تمام حالت‌های مختلف مقایسه یک به یک میانگین‌ها و همچنین ترکیب‌های چندتایی مقایسه آن‌ها را انجام دهد، به سخن دیگر، از روش توکی جهت مقایسه یک به یک میانگین‌ها یا مقایسه ترکیب‌های چندتایی میانگین استفاده می‌شود (دلاور، ۱۳۹۳). نتایج بررسی آزمون‌ها حاکی از آن است که تفاوت معنی‌داری بین میانگین متغیرهای جاذبه، زیرساخت‌های گردشگری، برخورد مردم محلی و پایداری در گروه‌های مختلف سنی و تحصیلی وجود ندارد. به منظور درک بهتر در جدول زیر نتیجه فرضیات پژوهش آمده است:

جدول ۴. نتایج فرضیات پژوهش

ردیف	فرضیات پژوهش	میزان تاثیر	عدد معناداری	وضعیت فرضیه
۱	تاثیر نحوه‌ی برخورد مردم محلی بر توسعه گردشگری روستایی	۰/۶۲	۳/۳۷	تایید
۲	تاثیر جاذبه‌های گردشگری روستایی منطقه قلات بر توسعه گردشگری روستایی	۰/۷۳	۴/۲۶	تایید
۳	تاثیر زیرساخت‌های گردشگری منطقه قلات بر توسعه گردشگری روستایی	۰/۵۵	۲/۳۷	عدم تایید
۴	تاثیر وضعیت پایداری منطقه قلات و ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی منطقه بر توسعه گردشگری روستایی	۰/۶۰	۳/۱۲	تایید

نتیجه‌گیری

با توجه سوالات اصلی پژوهش امکان توسعه گردشگری در منطقه قلات در مسیر پایداری عمومی منطقه امکان‌پذیر خواهد بود. توسعه پایدار روستایی بایستی با یکپارچگی میان ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و زیست‌محیطی و در جهت بالابردن سطح معیشت و رفاه مردم روستایی انجام گیرد. در توسعه پایدار روستایی توجه به عوامل زیست‌محیطی از اهمیت بسیاری برخوردار است. با توجه به نتایج بدست آمده بیشترین ضریب تاثیر بر روند توسعه گردشگری روستایی را متغیر جاذبه‌های گردشگری (۰/۷۳) در منطقه‌ی قلات دارد. بعد از آن متغیرهای نحوه‌ی برخورد مردم محلی (۰/۶۲)، پایداری

1. Tukey Test

عمومی منطقه (۰/۶۰) و نهایتاً زیرساخت‌های گردشگری (۰/۵۵) بیشترین ضریب تاثیر را در توسعه گردشگری روستایی در منطقه قلات دارند. با توجه به مبانی نظری پژوهش به منظور سنجش پایداری منطقه قلات از سه شاخص اصلی اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی استفاده شد. با توجه به نتایج حاصل از آزمون T تک نمونه‌ای متغیرهای جاذبه‌های گردشگری، نحوه‌ی برخورد مردم محلی، پایداری اقتصادی و اجتماعی روستا به ترتیب با میانگین ۳/۲۵، ۳/۰۲، ۳/۸۶، ۳/۶۹ بیشتر از میزان متوسط قرار دارند و بنابراین از وضعیت مطلوبی برخوردار هستند. با معرفی بهتر جاذبه‌های تاریخی، حفظ و نگهداری محیط‌زیست روستاها با توجه به اصول پایداری منطقه، شناسایی و معرفی صنایع دستی روستاها و همچنین فرهنگ مردم محلی، امکان توسعه گردشگری در روستاها بیشتر می‌شود. با بهبود تعاملات اجتماعی و مثبت بین گردشگران و مردم میزبان، میزان رضایت هر دو طرف افزایش یافته می‌یابد. میانگین توسعه گردشگری روستایی (۴/۱۳) از میزان متوسط بالاتر است. نتایج نشان می‌دهد که میانگین دو متغیر امکانات و زیرساخت‌های گردشگری و پایداری زیست محیطی با میانگین‌های (۲/۵۴) و (۲/۸۵) از حد متوسط پایین‌تر است. بنابراین منطقه قلات در برخورداری از زیرساخت‌های گردشگری با مشکل مواجه است و نیاز به بهبود زیرساخت‌های گردشگری است. میانگین متغیر پایداری زیست محیطی نشان می‌دهد که وضعیت زیست محیطی منطقه از میزان متوسط پایین‌تر است.

با توجه به نتایج حاصل از آزمون ضریب همبستگی پیرسون، نحوه‌ی برخورد مردم محلی و جاذبه‌های گردشگری بر توسعه گردشگری روستایی تاثیر مثبت و معناداری می‌گذارد. بین متغیرهای زیرساخت‌های گردشگری و جاذبه‌های گردشگری با پایداری اجتماعی و محیطی و همچنین بین پایداری اقتصادی با پایداری اجتماعی و محیطی منطقه قلات رابطه‌ی معناداری وجود ندارد. بین پایداری محیطی منطقه قلات به توسعه گردشگری روستایی با ضریب همبستگی (۰/۰۴۴) و سطح معناداری (۰/۰۰۰) رابطه‌ی معکوسی وجود دارد. بدین معنی که با افزایش روند توسعه گردشگری روستایی، پایداری محیطی با عدم تعادل روبه‌رو می‌شود. بنابراین می‌توان گفت سطوح پایداری در منطقه قلات با عدم تعادل روبه‌رو است. نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون پژوهش نیز با پژوهش لنگرودی، شریفی و انور (۱۳۹۲) که امکان سنجی را در ناحیه تکاب بررسی کرده‌اند، همسو است. بدین گونه که با تغییر وضعیت هر کدام از این عوامل، توسعه گردشگری روستایی دستخوش تغییر می‌شود. با بهبود زیرساخت‌ها رضایت گردشگران بیشتر می‌شود و آن‌ها از جاذبه‌های مقصد بیشتر دیدن می‌کنند.

با سنجش پایداری منطقه قلات مشخص شد که این روستاها با ورود گردشگران و توسعه گردشگری با عدم پایداری زیست محیطی روبه‌رو خواهد بود. با این حال در این پژوهش نتایج نشان داد که امکان توسعه گردشگری همراه با پایداری اقتصادی و اجتماعی در روستاها همراه خواهد بود. بنابراین می‌توان

گفت فرضیه چهارم پژوهش تایید می‌گردد. بدین گونه که پایداری اقتصادی و اجتماعی تاثیر مثبت و معنادار ولی پایداری محیطی تاثیر معکوس و معناداری بر روند توسعه گردشگری روستایی دارد. بنابراین با توجه به نتایج آزمون‌های همبستگی، T تک نمونه‌ای و تحلیل مسیر، فرضیه‌های اول، دوم و چهارم پژوهش تایید ولی فرضیه سوم پژوهش رد می‌شود.

منطقه قلات دارای جاذبه‌های طبیعی، تاریخی و فرهنگی قابل‌قبولی به‌منظور معرفی به گردشگران می‌باشد. با معرفی بهتر، ارزش‌گذاری و محافظت از آن‌ها می‌توان این جاذبه‌ها را به سطح مطلوبی از نگاه گردشگران رساند. با توجه به نمره میانگین بدست آمده و مقایسه با سطح قابل قبول، امکانات و زیرساخت‌های گردشگری موردنیاز گردشگران در این منطقه از وضعیت قابل قبولی برخوردار نیستند و نیاز به بهبود و توجه ویژه دارند.

طرز برخورد مردم محلی روستای قلات از سطح قابل قبولی برخوردار است می‌توان با آگاهی دادن به آن‌ها نسبت به توسعه گردشگری روستایی، طرز رفتار آنان نسبت به گردشگران را تقویت کرد و آن‌ها را به سطح مطلوبی رساند. تا گردشگران نیز حس خوبی نسبت مردم محلی داشته باشند.

با توجه به مبانی نظری تحقیق و با استفاده از مدل ارایه شده توسط لی و اونیل (۲۰۰۴)، منطقه قلات فاقد پایداری زیست محیطی است اما در بعد اقتصادی و اجتماعی دارای پایداری هستند. با مقایسه نتایج تحقیق با درخت پایداری می‌توان چنین گفت که عدم توجه به ارزش‌های محیطی (ریشه‌ها) و کم توجهی به اصول زیست محیطی پایدار (تنه درخت) و همچنین نبود اقدامات مناسب در جهت حفظ محیط زیست (برگ‌ها) به عدم پایداری زیست محیطی روستاها کمک کرده است. همچنین با مقایسه نتایج پژوهش با هرم پایداری که توسط سایمان (۲۰۰۹) ارایه شده است، می‌توان چنین گفت که بعد زیست محیطی این هرم در این منطقه با عدم پایداری روبه‌رو است.

با توجه به اینکه پایداری کامل روستاها با هم پوشانی کامل سه شاخص اصلی اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی تحقق پیدا می‌کند، می‌توان گفت که به‌طورکلی در این روستاها پایداری از سطح بسیار پایینی برخوردار است.

به منظور رسیدن به سطح مناسب پایدار در روستاها دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی می‌توانند در جایی که سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی برنامه‌هایی را در راستای توسعه روستاها تدوین می‌کنند، به‌عنوان نماینده این سازمان عمل کنند. این سازمان‌ها و نهادها، ابزار یا وسایل تامین هدف‌های جامعه روستایی هستند و باعث ایجاد انگیزه به مردم منطقه قلات در جهت جلب مشارکت آنان دارد. گردشگران خارجی نسبت به منطقه قلات شناخت خوبی ندارند. جلب گردشگران خارجی می‌تواند به عنوان انگیزه‌ای در جهت بهبود زیرساخت‌های منطقه و معرفی منطقه با حفظ پایداری زیست محیطی و

افزایش منافع اقتصادی مردم محلی عمل کند. به‌منظور پژوهش‌های آینده می‌توان به بررسی عوامل موثر بر جذب گردشگران خارجی در منطقه‌ی قلات پرداخته شود. همانند دیگر پژوهش‌ها این پژوهش نیز محدودیت‌هایی دارد؛ از جمله اینکه نمی‌توان نتایج حاصل از این پژوهش را به دیگر پژوهش‌های مرتبط تعمیم داد.

بدین منظور و با توجه به نتایج پژوهش و مشکلاتی که در این منطقه شناسایی شده است، پیشنهادات زیر در راستای بهبود وضعیت منطقه و در مسیر پایداری آن آورده می‌شود:

- ایجاد و گسترش زیرساخت‌های بهداشتی در روستاها به منظور برطرف کردن نیاز گردشگران
- جلوگیری از ساخت و سازهای مسکونی در مناطق طبیعی منطقه
- طرح کنترل ترافیک در مسیر شیراز به سپیدان به‌منظور جلوگیری از ازدحام در روزهای تعطیل (منطقه در مجاورت این جاده قرار گرفته‌اند)
- جلوگیری از عبور و مرور وسایل نقلیه در بافت قدیم روستای قلات به ویژه در روزهای تعطیل
- آموزش به کودکان و نهادینه کردن فرهنگ نحوه‌ی برخورد با محیط‌زیست در بین آن‌ها
- توجه به اولویت‌های گردشگری روستایی و مدیریت زیست‌محیطی در مناطق طبیعی روستاهای و قلات
- کنترل فروشندگان و ایجاد پارکینگ برای وسایل نقلیه در روستاهای قلات
- تشکیل گروه‌های مردمی، دانشجویی به‌منظور پاکسازی زیست‌گاه‌های طبیعی منطقه با مشارکت و حمایت دهیاری‌ها در زمانبندی مناسب
- احیای صنایع دستی (گیوه‌دوزی) در روستای قلات با حمایت دهیاری‌ها
- شفاف‌سازی آثار اقتصادی، اجتماعی و اقتصادی توسعه گردشگری روستایی در باورهای عمومی ساکنین روستاها با مشارکت آنان

کتابشناسی

۱. آذر، عادل؛ غلامزاده، رسول؛ فتواتی، مهدی (۱۳۹۱). مدلسازی مسیری ساختاری در مدیریت. تهران: انتشارات نگاه دانش. چاپ اول؛
  ۲. اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان فارس (WWW.FARSCHTO.IR);
  ۳. اردستانی، محسن (۱۳۸۷)، مبانی گردشگری روستایی، دانشگاه تهران؛
  ۴. آسایش، حسین (۱۳۷۴)، اصول و روش‌های برنامه ریزی روستایی، تهران: انتشارات پیام نور، چاپ اول؛
  ۵. ازکیا، مصطفی (۱۳۸۷)، توسعه پایدار روستایی. تهران، انتشارات اطلاعات، چاپ اول؛
  ۶. بلوچی، حسین؛ اسفیدانی، محمد رحیم؛ عمومی اوجاکی (۱۳۹۴)، بررسی تاثیر تنوع‌طلبی و تازگی‌طلبی گردشگران بر نیت‌های بازدیدشان (مورد مطالعه: گردشگران شهر تهران). مجله مدیریت بازرگانی دانشگاه تهران، دوره ۷، صص ۴۳-۶۵؛
  ۷. پاپلی یزدی، محمدحسین؛ امیر ابراهیمی، محمد (۱۳۸۱). نظریه توسعه روستایی، انتشارات سمت؛
  ۸. خاکی غلامرضا (۱۳۷۸). روش تحقیق با رویکردی به پایان‌نامه نویسی، تهران: مرکز تحقیقات علمی کشور؛
  ۹. دلاور، علی (۱۳۹۳). احتمالات و آمار کاربردی در روان‌شناسی و علوم تربیتی. چاپ شانزدهم. انتشارات رشد.
  ۱۰. تودارو، مایکل (۱۳۶۶)، توسعه اقتصادی در جهان سوم، ترجمه غلامعلی فرجادی، تهران: انتشارات سازمان برنامه و بودجه جلد اول؛
  ۱۱. مرکز آمار ایران (۱۳۹۰)، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، استان فارس؛
  ۱۲. رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۲)، توسعه روستایی: اهمیت و ضرورت آن در محرومیت‌زدایی، اندیشه، سال نهم، شماره ۳ و ۴؛
  ۱۳. قره نژاد، حسن (۱۳۸۸). اقتصاد و سیاست‌گذاری توریسم. تهران، انتشارات مانی؛
  ۱۴. گلدین، یان وال. آین ویتترز (۱۳۷۹). اقتصاد توسعه پایدار، ترجمه: غلامرضا آزاد(ارمکی) و عبدالرضا رکن الدین افتخاری، شرکت چاپ و نشر بازرگانی؛
  ۱۵. لشکری، محمد (۱۳۸۸). توسعه اقتصادی و برنامه‌ریزی، تهران، دانشگاه پیام نور؛
  ۱۶. مطیعی لنگرودی، سیدحسین؛ شریفی، انور، رضاییه آزادی، (۱۳۹۲)، امکان‌سنجی توسعه گردشگری در نواحی روستایی از دیدگاه گردشگران (بخش تخت سلیمان شهرستان تکاب). چشم‌انداز جغرافیایی در مطالعات انسانی، سال هشتم، شماره ۲۴، صص ۱۷-۱؛
  ۱۷. معصومی، مسعود (۱۳۸۸). درآمدی بر رویکردها در برنامه‌ریزی توسعه گردشگری محلی، شهری و منطقه‌ای، چاپ اول، انتشارات سمیرا؛
18. Antošova Gabriela, (2013) Multidisciplinary determinants of cultural rural development, Electronic International Interdisciplinary Conference, September, No. 2 – Issues 6;
19. Crawford, J., Young, C. and Miall, S. (2002). The sustainability tree. (Presentation at the "Sustaining our Communities- International Local Agenda 21 Conference". Adelaide. Australia. 3-6: 4p.);

20. Hair, J. F. Anderson, R. E. Tatham, R. L. Black, W C. (1998). *Multivariate Data Analysis*, fifth ed. Prentice Hall, Englewood Cliffs, NJ;
21. Irshad ,H. (2010). *Rural tourism- An overview*, Government of Alberta, Humaira.irshad@gov.ab.ca;
22. Lee, A. A. and O'neil, L. J. (2004). *Framework for sustainability: a conceptual model of a complex system*. Vicksburg, Mississippi, USA. Ecological Resources Branch, Engineer Research and Development Center (ERDC);
23. Mahmoudi, B., Haghsetan, A. & Maleki, R. (2011). Investigation of obstacles and strategies of rural tourism development using SWOT matrix. *Journal of Sustainable Development*, 4(2), 136-141;
24. Nikolic, R, Stefanovich, V. Azemovich, N. (2012). Economic Valorization of Rural Tourism (Suva Planina – A Mountain in South –Eastern Serbia), *Economics Management Information Technology*, Volume 1, Number 2;
25. Pedford J.(1996). Seeing is believing: the role of living history in marketing local heritage. In T. Brewer (Ed.), *The marketing of tradition* (pp. 13-20). Enfield Lock: Hisarlink Press;
26. Petrevska, B., & Dimitrov, N. V. (2013). Planning rural tourism development in Macedonia. *Journal of Process Management – New Technologies*, 1, 63 – 68;
27. Saayman. (2009). *A Strategic Management Plan For The Sustainable Development of Geotourism In South Africa*. Dissertation submitted in fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy at the Potchefstroom campus of the North-West University;
28. Radac, A.B., Csoz, I, Iulianamerce, I, Matias,C.C & Dobra,C.I. (2012). The benefits of rural tourism. In *sustainable rural development. International Scientific Symposium, Timisoara, Romania*, 14(4), 369-372;
29. Sutawa, G. K. (2012). Issues on Bali tourism development and community empowerment to support sustainable tourism development. *Procedia Economics and Finance*, 4, 413 – 422;
30. Stefanović, V. (2010). *Economics of tourism*, Faculty of Science, Nis;
31. *The Sustainable Tourism Summit*. (2006). (Agenda for the "The Sustainable Tourism Summit" that was presented by the Blackstone Valley Tourism Council, the Sustainable Tourism Planning and Development Laboratory and the Sustainable Tourism Network, and held in the Blackstone Valley Visitor Center. Slater Mill Historic Site. Pawtucket, Rhode Island. USA. 15 November;
32. Vytautas, S. Kristina, B. Vytautas,B. (2014). The impact of economic factor on the development of rural tourism: Lithuanian case. Available online at www.ScienceDirect.com. 156, 280-285;
33. XueMing Zhang. (2012). Research on the Development Strategies of Rural Tourism in Suzhou based on SWOT analysis. Vol 16, 1295- 1299, *Energy Procedia*, Elsevier;